

Valy, roubenka u bývalé návsi. Foto: Lukáš Hanzl.

Zapomenutá tradice roubených domů na Mariánskolázeňsku a Tepelsku

Lukáš Hanzl, Městské muzeum Mariánské Lázně

*Chotěnov, stěna roubenky s „kožichem“.
Foto: Lukáš Hanzl.*

Významnou součástí kulturního dědictví Karlovarského kraje, je lidová architektura. Dnes by se jistě mnohý podivil při zjištění, že v minulosti byl velmi rozšířeným typem domu v Tepelské vrchovině a přilehlých regionech roubený dům, neboť dnes již z krajiny téměř vymizel.

Zkušenosti a znalosti minulých generací byly ukryty v každé chalupě či usedlosti. Všechny detaily byly dokonale promyšlené a odpovídaly nejen typu a určení každého objektu, ale i drsnému klimatu oblasti.

Výstavba roubených domů v našem regionu zcela ustala až v první polovině 20. století. Roubené stavby pomalu zanikaly a od 19. století jich postupně ubývalo. Hromadný zánik tohoto typu památek nastal v 50. a 60. letech 20. století. Nově příchozí osadníci neměli zájem o domy, které z jejich pohledu neprezentovaly majitelův společenský status, tak jako domy zděné. Tento výrazný

krajinný fenomén se nestal předmětem studií historiků, etnografů a přes svou krásu ani inspirací umělců. Na prostá většina domů a hospodářských stavení skončila jako palivové dříví. O lidové architektuře původních obyvatel se nehovořilo jako o mizející kráse, nehovořilo se o ní pro jistotu vůbec.

Místa však roubené stavby zůstaly stát jako poslední připomínky dřívějšího koloritu krajiny. K jejich záchraně přispěli hlavně chalupáři.

Jde o památky nesmírně vzácné, protože obsahují informace o tesařství na Tepelsku. Tradice tohoto řemesla je dnes úplně zaniklá. S posledními stavbami, se jednou vytratí i povědomí o jednom z nejrozšířenějších zdejších historických řemesel, v němž kdysi místní obyvatelé dosáhli nesporného až uměleckého mistrovství.

Na řadě selských stavení byly stavební techniky kombinovány a často se stává, že objekt má část zděnou, roubenou a hrázděnou. Roubená bývá nejčastěji obytná světnice. Kromě obytných budov bývaly roubené i stodoly.

Patrové i některé přízemní domy bývaly na straně do dvora opatřeny pavlačí či zápražím. Konstrukce nad roubeným přízemím byly někdy nepatrně širší než přízemí a často hrázděné. Nikdy ne naopak, neboť hrázděná konstrukce byla lehčí a měla menší nosnost, než kompaktní a těžší konstrukce roubená.

Oba štíty budovy tvořil zpravidla esteticky náročný fachwerk (hrázděný štít), občas štít kryje bednění z prken (Chotěnov). Stěny byly někdy opatřeny „kožichem“, hliněnou omítkou s příměsí organického materiálu např. slámy a otrub (Chotěnov) nebo natřeny vápnem (Michalovy Hory). Později se ve štítu i na vnějším plášti uplatnily eternitové desky (Krásné), uspořádané do okrasných vzorů.

Střechy nejčastěji spočívají na hambalkovém nebo vaznicovém krovu. Z četných historických analogií a několika dochovaných exemplářů střeš na Tepelsku můžeme předpokládat, že dominantní krytinou byly šindele. Ve dvacátém století již byly střechy kryty převážně lepenkou a eternitem. Občas se uplatnil jako krytina plech (Michalovy Hory).

Nejméně známou částí domů jsou interiéry, nežádka předělávané a modernizované v duchu potřeb

Michalovy Hory, stěna natřená vápnem. Foto: Lukáš Hanzl.

stavebníků a pro výzkumníka někdy obtížně přístupné.

Vedle staveb obytných vyskytovaly se často i roubené stavby hospodářské, nejčastěji stodoly.

V současné době v Městském muzeu Mariánské Lázně probíhá sběr dat a katalogizace roubených domů. Nejstarší doposud známý roubený dům (mlýn s dvorem) popsal A. Gnirs ve 30. letech v Milhostově u Mariánských Lázní. Na trámu obytného stavení bylo vročení 1690. Je zde možnost, že se jednalo o jeden ze svobodných dvorů zmiňovaných v Milhostově již v 15. století; tento dům byl bohužel zničen požárem v roce 1942, zbyly z něho pouze zděné konstrukce zahroubeného přízemí přilehlého statku. Jiný dům s datací do roku 1799 stál v Berouně u Teplé; i ten je dnes zničen.

Zatím nejsme schopni popsat historický vývoj roubených staveb hlouběji do minulosti. Většina dochovaných domů prokazatelně pochází až z 19. a počátku 20. století. Jediným zdrojem informací pro studium zaniklých roubených staveb jsou pro nás již pouze nečetné ikonografické prameny, starší vlastivědná literatura, vlastivědná literatura německých vysídlenců a ojedinělé archeologie.

Literatura:

Frolec V. & Vařeka J. (1983): Lidová architektura. – SNTL Praha.

Gnirs A. (1932): Topographie der historischen und kunstgeschichtlichen Denkmale in den Bezirken Tepl und Marienbad. – Augsburg, pp. 82–100.

Škabrada J. (1999): Lidové stavby. – Argo, Praha.